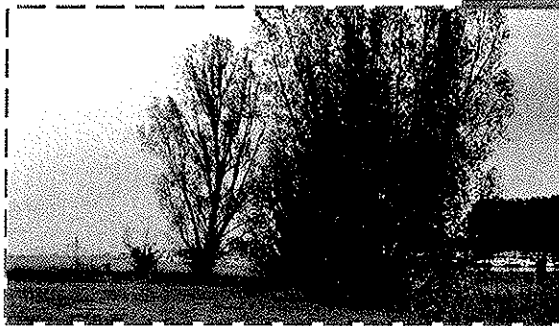

1783-64

2^e exempl.

Veldinventarisatie Hemelrijkse Waard

Mei 2007

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding	blz. 3
	1.1 Aanleiding	blz. 3
	1.2 Doel	blz. 3
	1.3 Projectgebied	blz. 3
	1.4 Methodiek	blz. 5
2	Resultaten	blz. 5
	2.1 Bijzondere habitats	blz. 6
	2.2 Planten	blz. 6
	2.3 Vogels	blz. 7
	2.4 Amfibieën	blz. 8
	2.5 Zoogdieren	blz. 9
	2.6 Overige fauna	blz. 9
3	Conclusie	blz. 10

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding

De komende jaren gaan de Nederlandse rivieren op de schop. Dit is nodig om het land te beschermen tegen overstromingen, maar tegelijkertijd wordt ook geïnvesteerd in de ontwikkeling van nieuwe en bestaande natuurgebieden langs de rivieren.

Na de herinrichting zal de Hemelrijkse Waard er anders uitzien, er ontstaat nieuwe natte natuur en de landbouwkundige en recreatieve gebruiksmogelijkheden zullen veranderen. De herinrichting gaat gepaard met grondverzet. Bij de herinrichting komt met name kleigrond vrij. Omdat de vergraving over een oppervlakte van meer dan 100 hectare plaatsvindt, is de initiatiefnemer van het project wettelijk verplicht om de procedure van de milieueffectrapportage te volgen. Het belangrijkste besluit waarvoor de MER als onderbouwing dient, is het besluit over de ontgrondingsvergunning die voor het project aangevraagd moet worden. De Provincie Noord-Brabant is verleners van deze ontgrondingsvergunning.

In het kader van deze MER is in opdracht van Rijkswaterstaat Directie Limburg een flora en fauna inventarisatie uitgevoerd in de Hemelrijkse Waard. Naast de MER zal de inventarisatie ook gebruikt worden voor een flora- en faunawet ontheffing.

1.2 Doel

Het doel van de veldinventarisatie is, een actualisatie en controle van de bestaande gegevens van flora en fauna in het projectgebied. De actualisatie is niet alleen van belang voor het MER maar ook voor het eventueel aanvragen van een ontheffing voor de Flora- en faunawet.

Flora- en faunawet

Sinds 1 april 2002 is de Flora- en faunawet van kracht. Volgens deze wet worden veel inheemse plant- en diersoorten beschermd. Met deze wet is de Europese Habitat- en vogelrichtlijn in de nationale wetgeving verankerd en hoeven de Europese regels op het gebied van soortbescherming niet meer direct te worden toegepast. De belangrijkste verbodsbepalingen zijn (art. 8 t/m 12 van de Flora- en faunawet):

- Beschermde planten mogen niet beschadigd, ontworteld of van hun groeiplaats verwijderd worden;
- Beschermde dieren mogen niet gedood of verontrust worden;
- Nesten, holen, of andere voortplantings-, rust- of verblijfplaatsen van dieren mogen niet beschadigd, vernield of verstoord worden.

In maart 2005 is een wijziging-AMvB in werking getreden waarin de soorten van de Flora- en faunawet onderverdeeld worden in drie beschermingscategorieën:

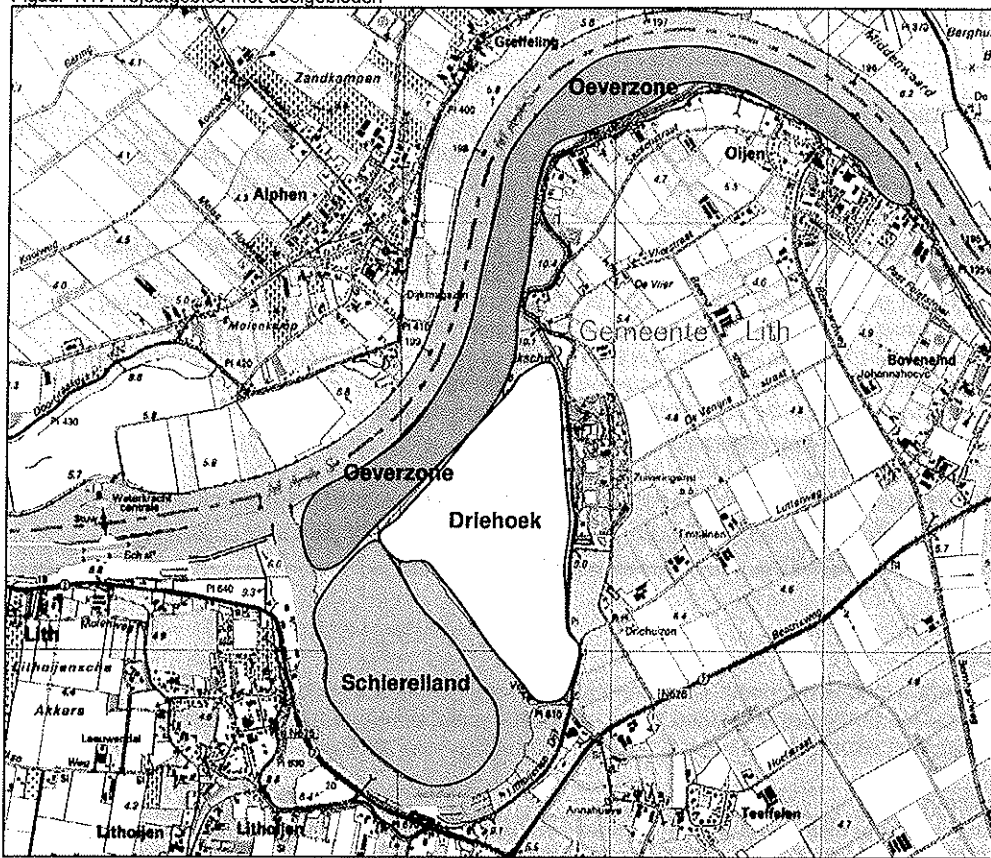
1. Streng beschermde soorten;
2. Overige soorten en;
3. Algemene soorten.

Voor de algemene soorten geldt voor ruimtelijke ontwikkeling een vrijstelling van de ontheffingsaanvraag voor de Flora- en faunawet. Dit betekent echter niet dat de zorgplicht voor deze soorten niet meer geldt.

1.3 Projectgebied

Het projectgebied Hemelrijkse Waard wordt voor het gemak opgedeeld in drie deelgebieden namelijk; het schiereiland, de driehoek en de oeverzone. Het projectgebied ligt langs het bedijkte deel van de Maas net bovenstrooms van de stuw bij Lith tussen rivierkilometer 195,4 (Oijen) en 200 (Lithoijen). In figuur 1.1 is het projectgebied weergegeven. De totale oppervlakte van het gebied bedraagt 235 hectare en is in eigendom bij het Rijk, Natuurmonumenten, de gemeente Lith en particulieren.

Figuur 1.1: Projectgebied met deelgebieden

Bron: MER Hemelrijke Waard 2° concept versie 3

Deelgebied één (schiereland) bestaat voornamelijk uit akkers met wat intensieve graslanden (oevers van riet en kalmoes, soms steile hoge oevers, aan westkant lage oevers). Deelgebied twee (driehoek) is het gebied waar de Pilot wordt uitgevoerd. Op het moment van de inventarisatie werd er gegraven, waardoor deze niet goed bereikbaar was. De percelen bestonden echter uit intensieve graslanden met weinig potenties, de sloot langs de dijk heeft nog enige natuurwaarden. Deelgebied drie (oeverzone) bestaat uit intensief gebruikte graslandpercelen tussen de dijk en de Maas. Langs de dijk loopt een sloot met enige natuurwaarden, ook perceel langs dijk (voormalig wiel?) heeft een extensievere en interessantere vegetatie met wilgenstruwelen op de nattere delen en kruidenrijke grazige vegetaties op de drogere delen.

Foto 1: Graafwerkzaamheden ibv Pilot Hemelrijke Waard

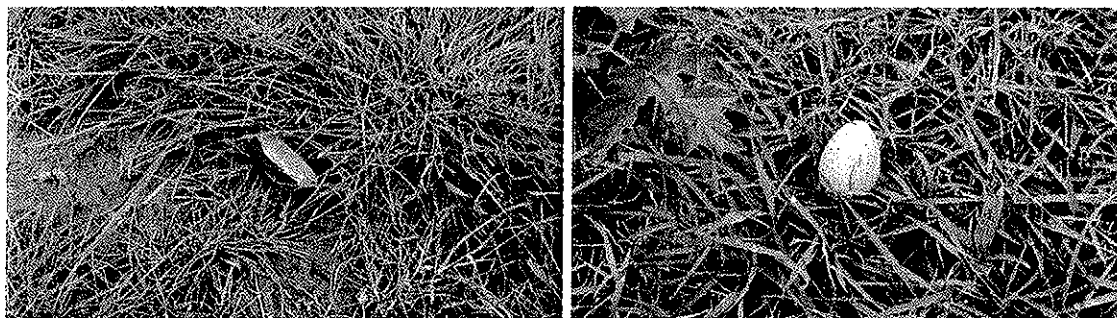

Van oorsprong meanderde de Maas op dit traject en tijdens hoge afvoeren overstroomde een groot deel van de omgeving. Direct grenzend aan het plangebied ligt nog een oude, eenzijdig aangetakte Maasarm. De uiterwaard bestaat grotendeels uit akkers met maïs en wintertarwe die een uiterst beperkte natuurwaarde hebben. Er is geen bebouwing aanwezig. Het schiereiland is vanaf de omringende Maasbandijk bereikbaar via de Hemelrijkse weg die door de uiterwaard loopt. Buitendijks ligt ten oosten van de uiterwaard een rioolwaterzuiveringsinstallatie, die loost op de Hertogswetering. Zuidelijk van het plangebied bevindt zich in de oude Maasarm een jachthaven.

1.4 Methodiek

Op woensdag 9 mei 2007 is het projectgebied onderzocht op bijzondere en beschermde flora en fauna. Van de waarnemingen zijn met behulp van een GPS de X- en Y-coördinaten (tot op 5 à 10 m nauwkeurig) genoteerd. Tijdens de inventarisatie zijn met name die locaties bezocht die in potentie bijzondere natuurwaarden herbergen. Ook zijn locaties bezocht waar in eerdere inventarisaties bijzondere soorten zijn waargenomen (DHV, 1998). Dit betekent dat voornamelijk langs de oevers van de strang en de Maas, de dijken, de sloten en de lijnvormige elementen zijn geïnventariseerd. Op deze locaties zijn bijzondere vegetaties, planten, vogels, zoogdieren, amfibieën, vlinders, eventuele aanwezigheid van vissen en diersporen genoteerd. Aan de hand van de coördinaten zijn in een later stadium puntenkaarten gemaakt waarop de exacte locaties van de waarnemingen staan aangegeven.

Foto 2: Diersporen

2 RESULTATEN

De weersomstandigheden tijdens de veldinventarisatie waren niet optimaal; bewolkt, regenachtig, 16° C. Voor een soortgroep als vlinders zijn dit geen gunstige omstandigheden om een goede inventarisatie te kunnen uitvoeren. Het gebied is echter in potentie geen goed vlindergebied als gevolg van het zeer sterk agrarische karakter, dus ook met goed weer zouden er weinig bijzondere soorten zijn waargenomen.

2.1 Bijzondere habitats

De oevers van deelgebied één (schiereiland) bestaan voornamelijk uit rietkragen met Kalmoes en her en der Gele lis en Waterzuring. De akkers met de intensieve graslanden worden soms gescheiden door sloten en andere lijnvormige elementen. In het grasland perceel bij de aanhechting van de strang zijn nog enigszins geomorfologische patronen te herkennen. In het verruigde grasland zijn pleksgewijs soorten als Watermunt en Echte valeriaan aanwezig. De percelen in deelgebied twee (driehoek) bestonden echter uit intensieve graslanden met weinig potenties. Alleen de sloot langs de dijk herbergt nog interessante soorten. Deelgebied drie (oeverzone) bestaat uit intensief gebruikte graslandpercelen tussen de dijk en de Maas. De bakenbomen langs de Maas vormen een landschappelijk interessant lijnelement en kunnen door hun ouderdom een leefgebied vormen voor holenbewonende soorten, de waarneming van een bonte specht (spec.) op een bakenboom bevestigt dit.

2.2 Planten

Langs een groot deel van de strangoevers is tijdens de inventarisatie Kalmoes waargenomen. Soms enkele exemplaren maar vaak ook lange stukken met een "kraag" van Kalmoes. Heen (volgens DHV Ruimte en Mobiliteit BV, 1998 op enkele plaatsen langs de strang aanwezig) is langs de strang niet teruggevonden. (Deelgebied één is in de punt van strang vergraven). Ook komen er veel rietkragen langs de oevers van de strang voor, afgewisseld met Grote-, soms Kleine lisdodde, Gele lis en Harig wilgenroosje. Slechts op enkele plaatsen was een pol zegge aanwezig (scherpe zegge en een pol Hangende of Hoge cyperzegge).

In de sloten aan de teen van de dijk staat over een lang traject een vegetatie met Kikkerbeet (opkomend), Gekroesd fonteinkruid, Waterweegbree (enkele), Blaartrekkende boterbloem (enkele), Scherpe zegge (veel), Grote lisdodde, waterpest (locaal veel) en sterrekroos (spec.). In het noordelijke deel van de sloot komt een plek van circa 20 meter voor met veel Holpijp, op andere locaties is geen Holpijp aangetroffen.

In een grasland langs de terugwijkende dijk komt een soorten rijke vegetatie voor van Knoopkruid, margriet, boerenwormkruid, Groot streepzaad, gestreepte witbol, Jacobskruiskruid en Gewone rolklaver. In een ten tijde van het veldwerk natte laagte in het weiland komen rond een wilgenbosje soorten voor als Geknikte vossestaart (grasmat), pitrus (enkele), platte waterbies (veel), riet (enkele), scherpe zegge (enkele), en rode of blauwe waterereprijs (lokaal). Op de plekken zoals die staan aangegeven voor enkele inventarisaties de veldwaarneming. (DHV 1998) zijn geen tweestijlige meidoorns aangetroffen maar slechts enkele éénstijlige meidoorns.

Voor de exacte locatie van de planten wordt verwezen naar figuur 1.

Foto 3: Natuurlijke watergang

Foto 4: Opkomende begroeiing van Kikkerbeet.

2.3 Vogels

Gezien het feit dat het slechts een eenmalig veldbezoek betrof, het bezoek niet in de vroege ochtend uren plaatsvond en het weer niet optimaal was kan niet gesproken worden van een uitgebreide inventarisatie van broedvogelsoorten. Van de soorten die zijn waargenomen is een indeling gemaakt tussen:

- * Weide/akkervogels;
- * Oevervogels;
- * Watervogels;
- * Foeragerende vogels;
- * Overige vogels.

Weide/akkervogels

Het gebied dat toch voornamelijk uit akkers en weilanden bestaat kan op basis van het veldbezoek niet als een rijk weidevogelgebied gezien worden. In totaal zijn slechts vijf paartjes van Kievieten waargenomen over het hele gebied. Er zijn in het geheel geen veldleeuweriken aangetroffen. Wel is een koppeltje patrijzen in het weiland met geomorfologische reliëf gesignaleerd. Ook is een gele kwikstaart in de buurt van de afgraving waargenomen. Een Wulp is waargenomen langs de weg naar het schiereiland. Tijdens het veldbezoek is de roep van de Wulp meerdere keren gehoord.

Oevervogels

Langs de strang zijn meerdere kleine karekieten in de rietkragen gehoord en gezien. In totaal betrof het een tiental zingende individuen. Aangenomen mag worden dat deze karekieten in de rietkragen nestelen. Tevens is een ijsvogel vliegend over de strang waargenomen. Of de soort hier alleen komt vissen of het ook een oeverhol in de steile oevers heeft, is niet tijdens het bezoek vastgesteld. De blauwborsten die tijdens eerdere inventarisaties zijn waargenomen zijn tijdens dit bezoek niet aangetroffen, maar hun aanwezigheid kan niet worden uitgesloten. Langs de Maas zijn geen oevervogels waargenomen.

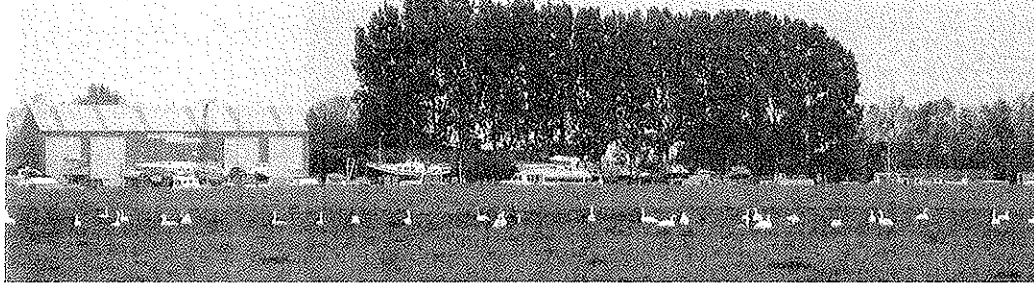
Watervogels

Op de strang zijn meerdere meerkoeten, knobbelzwanen, futen, grauwe ganzen één met zeven jongen) wilde eenden (één met twaalf jongen) zwemmend waargenomen. Slechts één nest van een Meerkoet is in het riet waargenomen. Ook zijn geen jongen (anders dan van de grauwe gans en de wilde eend) waargenomen. Boven de strang zijn ook twee visdiefjes foeragerend aangetroffen. Ook foerageerden circa zes boerenzwaluwen boven het water.

Foeragerende vogels

Het schiereiland was aan het begin van het veldbezoek drukbezocht door foeragerende vogels waaronder circa 100 knobbelzwanen, circa tien kuifeenden en enkele grauwe ganzen.

Foto 5: Foeragerende en rustende Knobbelzwanen

Overige vogels

Andere noemenswaardige soorten in het gebied waren een zingende koekoek in een wilgenboom en een bonte specht op een bakenboom.

Voor de exacte locatie van de vogels wordt verwezen naar figuur 2.

2.4 Amfibieën

In het gebied zijn weinig amfibieën waargenomen. Langs de sloten in deelgebied twee en drie zijn enkele groene kikkers waargenomen. Ook langs de oever van de strang zijn enkele groene kikkers waargenomen. In de poel gelegen in de (maïs)akker van deelgebied twee zijn geen kikkers waargenomen. Of de waargenomen kikkers, poelkikkers waren kon niet worden vastgesteld. Op basis van expert judgement zijn dit waarschijnlijk kikkers van het groene kikkercomplex.

Gezien het karakter van het gebied zou alleen een algemene soort als de Bruine kikker en de gewone pad ook in het gebied kunnen voorkomen.

Foto 6: Groene kikker

2.5 Zoogdieren

Tijdens de inventarisatie zijn in deelgebied één (schiereiland) enkele molshopen, hazen en konijnen waargenomen.

Gezien het agrarische karakter en het gebrek aan lijnvormige elementen die niet onderbroken worden zijn er weinig bijzondere zoogdiersoorten die van dit gebied gebruik zullen maken. Algemene muissoorten zullen mogelijk in het gebied aanwezig zijn. Langs enkele graslanden zijn holletjes aangetroffen. Vleermuizen zullen mogelijk langs de Maas en haar bakenbomen migreren of foerageren. De lijnvormige elementen in het gebied zijn echter niet goed doorgetrokken en weinig talrijk waardoor het onwaarschijnlijk is dat dit gebied een belangrijk onderdeel van het foerageergebied van vleermuizen vormt.

2.6 Overige fauna

In de strang werden meerdere grote vissen (karper, brasem?) waargenomen. Op sommige locaties leek zelfs of er in de oevers gepaaid werd. Tevens waren zeer vele lege schelpen van zoetwatermossels zichtbaar. In de sloot langs de dijk is een schooltje kleine visjes waargenomen, het betreft hier waarschijnlijk het 10 doornige stekelbaarsje.

Ondanks het slechte weer werden toch op enkele plaatsen langs de Maas witjes waargenomen. Het betroffen het Klein geaderd witje een Klein koolwitje en een Argusvlinder, buiten het plangebied is tevens een Atalanta waargenomen.

3 Conclusie

Locaties binnen het plangebied met bijzondere natuurwaarden zijn:

De oevers van de strang, in de rietkragen komen veelvuldig karekieten voor.

In de sloten langs de dijk zijn kwelindicerende vegetaties waargenomen waaronder: holpijp en kikkerbeet.

Het perceel gelegen aan de rivierzijde (zie foto 7) van de dijk bevat een interessante kruidenrijke en natte vegetatie. Op onderstaande afbeelding is te zien dat er op deze plek vroeger veel water heeft gestaan. Op de huidige topografische kaart en in het veld is dit water niet meer te herkennen. Er groeit nu een wilgenstruweel op deze plek. Geconcludeerd kan worden dat de hele uiterwaard in latere jaren is geëgaliseerd. De natte plekken zoals we ze zien op de afbeelding zijn daarbij vermoedelijk dichtgeschoven, er is hoogstens een klein gedeelte van over.

In deelgebied één ligt een weiland waar het oorspronkelijke geomorfologisch reliëf nog zichtbaar is, tevens komen hier leuke graslandvegetaties met Watermunt en Echte valeriaan voor.

Foto 7: Afbeelding uit de historische atlas van 1903

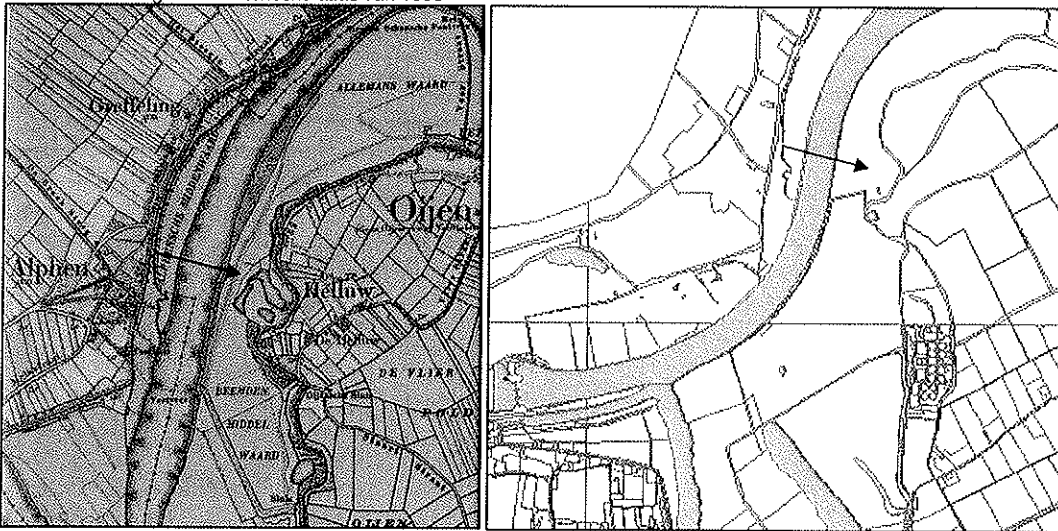

Foto 8: Bakenbomen langs de Maas

